

Jak rozeznávat a jak čelit šíření nenávisti

Lze argumentovat, že ve věčném konfliktu hodnot je svoboda projevu důležitá, ale ne jediná, a proto nemá přednost před všemi ostatními hodnotami branými v úvahu. Ta další lidská práva, která nejsou o nic méně základní než právo na svobodu projevu, zahrnují např. právo na život bez obav a zastrašování, právo na důstojnost (jak na osobní, tak na kolektivní úrovni) a právo být rovnoprávným členem společnosti bez strpění diskriminace a vylučování.

Poučení z evropské historické zkušenosti je jednoznačné, co se týče šíření rasistických názorů, které vedlo k holokaustu.

Musíme zdůraznit, že rasistické názory nemají být prostě reflektovány v médiích jako jakékoli jiné názory, jež se ve společnosti vyskytují. Rasismus není jen názor, nýbrž smrtelný jed odpovědný za zabíjení a utrpení. Rasismus není postoj, je to zločin.

Jsou to média, kdo utváří naše vnímání společnosti a světa. Je to pole bitvy o kulturní hegemonii, bitvy rasistů proti demokratické společnosti. Je věcí profesionální etiky nedávat prostor rasistickým a krajně pravicovým organizacím. Nesmíme dopustit, aby se média stala nástroji rasistické propagandy.

Příklad bývalé Jugoslávie znovu ilustruje, že podněcování etnické nenávisti může mít smrtelný efekt. Rasistickému násilí předchází po celé Evropě rasistické projevy.

Dnes téměř nikdo nezpochybňuje fakt, že šíření nenávistných projevů je nebezpečným jevem.

Otázka, jak mu čelit, je nicméně neustále diskutována. Má být rasismus trestán, nebo ostrakizován? Ve skutečnosti by měly být obě možnosti používány současně.

3

Šíření nenávisti je termín pro projev s úmyslem ponižovat, zastrašovat či podněcovat násilí nebo předsudky proti osobě nebo skupině osob, založený na jejich rase, pohlaví, věku, národnosti, státní příslušnosti, náboženství, sexuální orientaci, pohlavní identitě, jazyku, postižení, morálních či politických názorech, socioekonomické třídě, povolání nebo tělesném zjevu (jako např. výška, hmotnost či barva vlasů), mentální kapacitě a jakémkoli jiném podobném odlišení. Termín zahrnuje písemnou stejně jako ústní a vizuální komunikaci včetně hromadných sdělovacích prostředků, jakož i některé další formy chování na veřejnosti, např. na internetu.

I Občanská společnost a nenávistné projevy

Možná, že v některých evropských státech, kde je občanská společnost silnější, funguje ostrakizace¹ dostatečně i bez nadužívání zákonů. Musíme však zdůraznit, že v mnoha jiných státech, zvláště v nových demokraciích, není občanská společnost dost silná, aby čelila nenávistným projevům bez podpory státu. Faktem je, že v některých případech se sama občanská společnost takových projevů dopustila.

Jak mezinárodní právo (např. Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace), tak zákonné normy národních států umožňují stíhat nenávistné projevy. Co chybí ve většině případů, není nezbytná legislativa, ale vůle použít ji ze strany úřadů. Nestátní organizace mají dobré důvody ke kritice vlád za jejich pokrytectví, když vlády nenaplní ustanovení zákonů proti podněcování nenávisti.

"Má země potřebuje podporu, ale také nátlak", řekl slavný ruský disident Andrej Sacharov. Nové demokratické vlády v Evropě potřebují zejména podporu, ale také nátlak, aby podnikly adekvátní akce proti nenávistným projevům. Zákony proti projevům nenávisti je nutno dodržovat s aktivní účastí vlád, justičních systémů, jakož i novinářů a jejich profesionálních organizací.

Je úkolem zástupců nestátních organizací ptát se evropských vlád, co učinily pro realizaci Doporučení Výborů ministrů Rady Evropy z roku 1997, které je vyzvalo k přijetí specifických opatření proti nenávistným projevům.

Rasističtí aktivisté jsou někdy líčeni jako oběti cenzury nebo mučedníci ve věci svobody projevu. To je překrucování faktů. Ve skutečnosti jsou to pravicoví extremisté (neonacisté) a rasisté, kdo se snaží cenzurovat kritickou analýzu fenoménu rasizmu, kdykoli k tomu mají šanci. Příklady z celé Evropy ilustrují pokusy krajní pravice umlčet kritiku ze strany antirasistů fyzickými výhrůzkami nebo zákonů na ochranu osobnosti². Takové zastrahování nezávislých médií je nepřijatelné. Existence evropské sítě antifašistických časopisů (jako Searchlight, Nigdy Wiecej, Antifa-Infoblatt a další) musí být v tomto kontextu zmíněna jako velmi důležitá součást mezinárodního boje proti rasizmu a neofašizmu.

Konvenční média nepřenášejí jen pozitivní a konstruktivní ideje, ale i negativní a zničující. Obzvláště internet a rocková hudba se staly nástroji šíření poselství rasové nenávisti, ale také antirasizmu a multikulturalizmu.

Neonacistické hnutí otravuje srdce a duše mladých lidí pomocí internet a průmyslu nacistické hudby. Pravicově extremistická uskupení (např. Blood and Honour, Hammerskins a International Third Position/European National Front) s použitím nových médií spolupracují na nadnárodní úrovni a lze s nimi bojovat jen pomocí mezinárodní spolupráce. K tomu účelu je možno využívat existující mezinárodní monitorovací orgány (jako je ECRI, Evropská komise proti rasizmu a intoleranci, zřízená Radou Evropy) i orgány činné v trestním řízení a lze vytvářet nové orgány, kde je to vhodné, ve spolupráci se zainteresovanými nestátními organizacemi.

Také mainstreamová média lze obvinít za výkřiky xenofobie na hraně rasizmu, tj. posilování negativních stereotypů a rozdmýchávání hysterie proti uprchlíkům. Celé národnosti, ať jde o Romy nebo o Čečence, byly stigmatizovány. Pomocí rasizovaného zobrazování vytvořila média rasizovanou společenskou realitu. Je důležité, aby se média stala citlivými na jazyk, který používají, a uvědomila si svou odpovědnost za udržování dobrých mezietnických vztahů. Média by měla reflektovat pluralitu a kulturní bohatství dnešních multikulturních společenství. Participace etnických menšin s jejich kulturním kapitálem v médiích je obzvláště přínosné pro společnost jako celek.

Na druhé straně je samotná existence problému rasizmu příliš často popírána nebo bagatelizována politiky stejně jako mainstreamovými médii. Je nemožné řešit tento problém bez veřejné debaty o něm. Odmítáním pokrýt např. případy rasového násilí přebírají i mainstreamová média odpovědnost za tolerování nebezpečných tendencí ve společnosti. Rasistické aktivity se nesmějí nechat probíhat bez přezkumu v nezávislých a kritických médiích. Pro média je důležité nepopírat ani nebagatelizovat problémy rasizmu a intolerance, ale zvyšovat o nich povědomí. Odpovědná žurnalistika neznamená přebírání tiskových zpráv, nýbrž hledání pravdy o tom, co se děje v naší společnosti.

¹ **Ostrakizmus byl** proces v aténské demokracii, jímž mohl být prominentní občan vyobcován z městského státu ba 10 let. Moderní význam je obvykle opovržení či zostuzení neformální cestou.

² **Zákon na ochranu osobnosti** chrání jednotlivce nebo organizace před neověřenými, chybnými či nevěrohodnými útoky na jejich pověst. Osoba je pomluvena, když ji publikace: vystaví nenávisti, posměchu či zavržení; způsobí, že se jim lidé vyhýbají; diskredituje je v zaměstnání nebo podnikání; obecně řečeno je snižuje v očích řádných občanů.

II Příklady mezinárodních právních dokumentů proti šíření nenávisti

OSN, Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (ICERD), článek 4:

Smluvní státy prohlásí za trestný čin mj. „veškeré rozšiřování idejí založených na rasové nadřazenosti či nenávisti, podněcování k rasové diskriminaci, veškeré násilné činy nebo podněcování k takovým činům proti kterékoli rase či skupině osob jiné barvy pleti nebo etnického původu” a prohlásí za nezákonné organizace, jež podporují a povzbuzují rasovou diskriminaci. Implementaci Úmluvy provádí Výbor pro odstranění rasové diskriminace (UNCERD).

Rada Evropy, Úmluva o kybernetické kriminalitě:

První dodatkový protokol k Úmluvě o kybernetické kriminalitě z roku 2003, týkající se kriminalizace aktů rasistické či xenofobní povahy páchaných pomocí počítačových systémů, stanoví, že smluvní státy přijmou takovou legislativu a jiná opatření, jež mohou být nezbytná k tomu, aby bylo v tuzemském právu za trestný čin prohlášeno úmyslné jednání zahrnující distribuci či jiné zpřístupnění veřejnosti rasistických a xenofobních materiálů pomocí počítačového systému.

Evropská unie, Rámcové rozhodnutí Rady o boji s rasizmem a xenofobií:

Toto rámcové rozhodnutí EU pojednává o aproximaci zákonů a vyhlášek členských států týkajících se trestných činů obsahujících rasismus a xenofobii. Rasistické a xenofobní chování musí zakládat trestný čin ve všech členských státech EU a být trestáno účinnými, přiměřenými a odrazujícími tresty.

Toto rámcové rozhodnutí platí pro všechny trestné činy spáchané na území Evropské unie kterýmkoli občanem členského státu nebo ve prospěch právnické osoby zřízené ve členském státě. Za tím účelem rámcové rozhodnutí navrhuje kritéria, jak určit právní odpovědnost právnické osoby.

Rasismus a xenofobie je názor, že rasa, barva, původ, náboženství nebo světový názor, národnostní či etnický původ je faktor určující averzi k jednotlivcům.

Určité formy jednání uvedené níže spáchané s rasistickým či xenofobním úmyslem budou trestnými činy:

- veřejné podněcování k násilí či nenávisti;
- veřejné urážky či výhrůžky;
- veřejné schvalování genocidy nebo zločinů proti lidskosti, jak jsou definovány ve Statutu Mezinárodního trestního tribunálu;
- veřejné šíření či distribuce textů, obrázků či jiných materiálů obsahujících vyjádření rasismu a xenofobie;
- vedení rasistické či xenofobní skupiny („skupinou“ se míní strukturovaná organizace sestávající z nejméně dvou osob, zřízená na určitou dobu).

Návod, pomoc či pokus spáchat uvedené trestné činy budou rovněž trestné.

Co se týče uvedených rasistických trestných činů, členské státy musí zajistit, že budou trestány:

- účinnými, přiměřenými a odrazujícími tresty;
- odnětím svobody s horní hranicí ne nižší než dva roky, za veřejné podněcování k násilí nebo rasové nenávisti nebo vedení rasistické či xenofobní skupiny; v ostatních případech uvěznění, jež může dát důvod k extradici;
- alternativními tresty jako veřejně prospěšné práce nebo účast na školeních;
- pokutami;
- zabavením veškerých materiálů užitých ke spáchání trestného činu;
- tresty pro právnické osoby (dočasná či trvalá diskvalifikace z provozování komerčních aktivit, soudní příkaz k likvidaci, výlučka z veřejného financování).

Ve všech případech bude rasistická či xenofobní motivace posuzována jako přitěžující okolnost při určování trestu, který se uplatní pro daný trestný čin.

Zdroje

www.searchlightmagazine.com
www.media-awareness.ca
www.indexonline.org
www.ifex.org

časopis a vzdělávací nadace Searchlight
síť Media Awareness
index cenzury
International Freedom of Expression Exchange

III Iniciativa UNITED proti pravicovému extremismu

Tento tematický list byl vyhotoven v rámci projektu **“Občanská společnost proti pravicovému extremismu – Vývoj nových strategií celoživotního učení pro NNO”**, projekt je podpořen z programu Grundtvig Evropské komise a realizován sítí UNITED for Intercultural Action spolu s partnery:

- ARI Immigrant Association Rieti, Itálie - www.ariweb.it
- Kulturbüro Sachsen, Německo - www.kulturbuero-sachsen.de
- sdružení Nigdy więcej, Polsko - www.nigdywiecej.org
- MTP Oradea, Romania - www.mtporadea.ro
- Univerzita Benátky, Master on Immigration Programme, Itálie - www.unive.it/masterim
- DUHA – sdružení dětí a mládeže, Česko - www.duha.cz
- Ludia proti rasizmu, Slovensko - www.rasizmus.sk
- Norwegian People's Aid, Norsko - www.antirasisme.no
- Movement against Intolerance, Španělsko - www.movimientocontralaintolerancia.com

Informace o projektu “Občanská společnost proti pravicovému extremismu”

Projekt byl vypracován po mnohaletých zkušenostech sítě UNITED v kampaních proti diskriminaci a na základě hluboké analýzy současných trendů evropské občanské společnosti aktivní v boji proti extremismu, rasizmu a diskriminaci. Je zkušenost, že přes množství a kvalitu práce odvedené organizacemi aktivními v této oblasti mají mnohé NNO slabé znalosti o demokratických institucích a procesech. Existují nicméně efektivní metody boje s diskriminací na místní a regionální úrovni pomocí inovativních a neformálních učicích strategií. Také existují způsoby, jak nejlepší praxi dodat celoevropský rozměr. Účelem projektu je vytvořit prostor pro antirasistickou osvětu, dělat ji kvalifikovaně a přístupně po celé Evropě. Cíle jsou: vyvinout nové metody ke zlepšení práce místních buněk a NNO aktivních na tomto poli výchovy proti rasizmu a ty vyškolit jako vedoucí antirasistické výchovy po celé Evropě. Cílová skupina projektu jsou aktivisté z NNO. Projekt má nakonec posloužit cílovým skupinám těchto NNO, hlavně sociálně znevýhodněným s menším přístupem ke vzdělávání. Hlavními činnostmi projektu je identifikace, výběr a šíření dobrých příkladů na poli antirasizmu, konference, workshopy a kampaně, jež mají přinést výstupy: publikace, příručky, infoletáky, webstránky a materiály pro kampaně.

Co je UNITED?

UNITED for Intercultural Action je evropská síť proti nacionalizmu, rasizmu, fašizmu a na podporu migrantů a uprchlíků. Jejím prostřednictvím spolupracuje na bázi dobrovolnictví přes 560 organizací širokého spektra ze všech států Evropy. Stavějí spolupráci na společných akcích a vzájemném respektu. UNITED je a zůstane nezávislou na všech politických stranách, organizacích a státech, ale hledá aktivní spolupráci s jinými antirasistickými iniciativami v Evropě. Pomocí sítě UNITED se organizace setkávají navzájem, připravují společné akce a sdílejí informace. Celoevropské akční týdny, kampaně atd. se plánují a diskutují na konferencích UNITED. Organizace spolupracují na specifických projektech a na specifických problémech. Informace přicházejí od více než 2000 organizací a rozesílky jdou na cca 2200 groups v Evropě. Chcete-li se zapojit, proberte myšlenky a cíle UNITED ve své organizaci. Dejte nám vědět, chcete-li se k nám přidat nebo od nás dostávat informace. Připište nás do svého rozesílače mailů! *Přeložil Miroslav Prokeš, Duha UNITED, prokes@united.duha.cz - www.unitedagainstracism.org*

Co je Duha?

Duha je občanské sdružení, které již od roku 1989 nabízí na principech zážitkové pedagogiky dětem a mladým lidem pestrou paletu aktivit. Jejím posláním je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. Toto poslání naplňuje více než 4 000 členů v 90 člancích ve všech krajích ČR.

Duha má úspěšné projekty pro děti z dětských domovů, programy pro neorganizované děti a mládež, podporu participace, rozvíjení dobrovolné služby a workcampů pro mladé lidi. Má významné postavení v českých i mezinárodních organizacích. Přínos Duhy oceňuje i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, když pro roky 2004 až 2010 udělilo Duze titul „Organizace uznaná MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží“.

Integrace dětí odlišných věkových a sociálních skupin bez ohledu na zdravotní handicap je pro dužiny přirozená; připravují programy pro děti z dětských domovů, romské děti, děti z oblastí s vysokou nezaměstnaností či s nízkou dopravní obslužností. Některé dužiny provozují nízkoprahové kluby či kluby s kulturním a sportovním programem.

Duha není jen pestrost barev, ale i názorů a ideálů, které existují vedle sebe, vzájemně se tolerují a respektují. Hlavní idea Duhy je **přátelství rozrůzněných**, tj. i výchova proti rasizmu, fašizmu, antisemitizmu a xenofobii. Proto Duha podporuje i síť UNITED for Intercultural Action.

Napsal Rafal Pankowski, sdružení Už nikdy! A Collegium Civitas (Polsko) - rafal_pankowski@yahoo.com.

Duha – sdružení dětí a mládeže pro volný čas a přírodu

Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
telefon: 234 621 374, 375 (i fax), 471
duha@duha.cz, www.duha.cz
www.trochujinak.cz/, www.participace.cz/, www.zamecek.net/

UNITED for Intercultural Action

Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1
telefon: 603 438 822, 234 621 250 (i fax)
prokes@united.duha.cz
www.unitedagainstracism.org

Thematic leaflet no. 3, 2008

Socrates
Grundtvig

Informace obsažené zde nereflktují vždy stanoviska a názory našich sponzorů. Sponzoři nejsou odpovědní za jejich možné používání.

Tato publikace je součástí projektu “Občanská společnost proti pravicovému extremismu”, částečně financovanému a umožněnému díky podpoře programu Grundtvig Evropské unie.